(בענין הטעם שגזרו טומאה)

חד תני אפיגול וחד תני אנותר (א) מאן דתני אפיגול משום חשדי כהונה מאן דתני אנותר משום עצלי כהונה, (ב) חד אמר כזית וחד אמר כביצה מאן דאמר כזית *כאיסורו ומאן דאמר כביצה כטומאתו: **מתני'** *בירך ברכת הפסח פטר את של זבח, בירך את של זבח לא פטר את של פסח דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר [א] לא זו פוטרת זו ולא זו פוטרת זו: **גמ'** כשתמצא לומר לדברי רבי ישמעאל זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה לדברי רבי עקיבא *לא שפיכה בכלל זריקה ולא זריקה בכלל שפיכה:

רבי

חד תני אפיגול וחד תני אנותר. חד מפרש טעמא דמתניתין מאי טעמא מטמא פיגול את הידים וחד מפרש טעמא דנותר מאי טעמא נותר מטמא את הידים: **משום חשדי כהונה**. גזרו עליו טומאה שלא יפגלוהו ברצון להפסיד את הבעלים ועוד דשלמים הן ואין לכהן בהן אלא חזה ושוק וישחטם במזיד לשם חטאת כדי לאוכלן כולם ומשום הכי גזרו טומאה: **משום עצלי כהונה**. שלא יתעצלו באכילתן: **חד אמר כזית**. מהן מטמא את הידים וח"א בכביצה: **מתני' ברכת הפסח**. על אכילת פסחים על של זבח חגיגת ארבעה עשר ומברכין על אכילת שלמים: **גמ'** שירי דם בזריקה מרחוק דלא איכפת ליה אם טפלים שיריים על היסוד או לא שירי דם הפסח בשפיכה בנחת כדי שיפלו על היסוד: **לא שפיכה בכלל זריקה**. כלומר שאם נתן פסח בזריקה ושלמים בשפיכה לא עשה כלום וכיון דאין דומין זה לזה במתן דמים אין ברכת האחד פוטרת האחר: הכי גרסינן במתניתין בירך על הזבח לא פטר את הפסח על הפסח פטר את של זבח דברי ר' ישמעאל והכא גרסינן לדברי ר' ישמעאל זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה ופירוש אם נתן פסח בזריקה לא עשה כלום אבל אם נתן שלמים בשפיכה יצא לפיכך ברכת הפסח פוטרת את של שלמים ששלמים בכלל פסח במתן דמים ושל שלמים אינה פוטרת את של פסח לפי שאין פסח במתן דמו בכלל שלמים:

הדרן עלך ערבי פסחים וסליקא לה מסכת פסחים

כשתמצא לומר לדברי ר' ישמעאל זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה לדברי ר' עקיבא כו'. אם כן מוכח מכאן דלר' ישמעאל הניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא וכן מוכיח נמי כאן דס"ל דפסח בשפיכה הוא והכי נמי מוכח בפסחים בפרק האשה (דף פט.) דפריך דאלו פסח בשפיכה ושלמים בזריקה ומשני מאי נפקא מינה והתניא מנין לניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה שיצא כו' אלמא אית ליה תרתי פסח בשפיכה וזריקה בכלל שפיכה דזריקה עומד מרחוק וזורק את הדם ליסוד ושפיכה עומד על היסוד ושופך וקשה דבזבחים פרק בית שמאי (דף לז.) משמע מאן דאית ליה פסח בשפיכה לא מצי סבר נזרקין שנתנן בשפיכה יצא וכן איפכא מאן דאית ליה נזרקין שנתנן בשפיכה יצא לית ליה פסח בשפיכה דקאמר ודם זבחיך ישפך והא מיבעי ליה לכדתניא מנין לניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא ת"ל ודם זבחיך ישפך ומשני סבר לה כרבי עקיבא דאמר לא זריקה בכלל שפיכה וכו' פי' וההיא דרשא מנין לניתנין בזריקה לר' ישמעאל היא ופריך ואכתי מיבעיא ליה לכדתניא ר' ישמעאל אומר מתוך שנאמר אך בכור שור או בכור כשב וגו' את דמם תזרוק למדנו לבכור שטעון מתן דמים למזבח מעשר ופסח מנין ת"ל ודם זבחיך ישפך ומשני סבר לה כריה"ג דאמר פסח נמי בזריקה והדר פריך ליה [ור' ישמעאל] האי קרא מפיק ליה הכי ומפיק ליה הכי וקאמר תרי תנאי אליבא דר' ישמעאל אלמא ההוא תנא דר' ישמעאל דלעיל דנזרקין שנתנן בשפיכה יצא ויליף מדם זבחיך ישפך לית ליה להאי תנא דרבי ישמעאל דיליף מההוא קרא פסח בשפיכה וי"ל דודאי ר' ישמעאל אית ליה תרתי וניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא נפיק ליה מסברא דמה לי זריקה מרחוק ומה לי שפיכה בקרוב קרא כי אתא [לפסח] בשפיכה הוא דאתא והאי דלא משני ליה הכי כדפריך ליה ור' ישמעאל האי קרא היכי מפיק ליה הכי וכו' משום דדרשא של רבי יוסי הגלילי פשוט ליה טפי והתם פי' הקונט' ור' ישמעאל האי קרא דודם זבחיך ישפך מפיק ליה להכי לניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא וע"כ ההיא דניתנין לא אתיא כרבי עקיבא דהי אתיא אמאי קאמר רבי עקיבא אין ברכת פסח פוטרת של זבח והלא שלמים בכלל פסח והכל בשפיכה מההיא דניתנין ואי נמי הוה ס"ל לרבי עקיבא פסח בזריקה כרבי יוסי הגלילי כל שכן דשניהם פוטרין זה את זה ואכתי קדריש ליה [תו] לההוא קרא לפסח בשפיכה ומשני תרי תנאי וכו' האי תנא דר' ישמעאל דיליף מודם זבחיך ישפך פסח בשפיכה לית ליה פסח פוטר את הזבח ובהא לא פליג רבי ישמעאל אדרבי עקיבא דהא כיון דדריש מיניה פסח בשפיכה תו לית ליה למילף מיניה דניתנין בזריקה שנתן בשפיכה יצא והאי תנא דר' ישמעאל דיליף מיניה דניתנין בזריקה שנתן בשפיכה יצא לית ליה פסח בשפיכה אלא בזריקה כשלמים ניהו הא סברא דידיה דפליג ארבי עקיבא דפסח עיקר וזבח טפל ע"כ פסח פוטר את הזבח ולא ברכת זבח את הפסח ובפסחים דירושלמי אמר האי טעמא עכ"ל וקשה דלעיל הוכחנו מהנהו דפסחים דאית להו תרוייהו וכדכתבינן לעיל ורשב"ם פירש הכי כשתמצא לומר לדברי ר' ישמעאל זריקה בכלל כו' מתוך דבריו למדנו דקאמר בירך על הפסח וכו' א"כ ס"ל דפסח בזריקה ומעתה אייתר ליה ודם זבחיך ישפך לומר דזריקה בכלל שפיכה וכל הנזרקין אם נתנן בשפיכה יצא *ול"ג ושפיכה בכלל זריקה דהא אין שום קרבן דמתנו לכתחלה בשפיכה וקשה ההיא דפ' האשה ור' חיים כהן פי' כשתמצא לומר לדברי ר' ישמעאל זריקה בכלל שפיכה ושפיכה בכלל זריקה כך היא גירסא בספרים ישנים כלומר כל הקרבנות בזריקה ובשפיכה ואין להקפיד וברכת פסחים על עיקר לפטור את הטפל ולא הטפל את העיקר [וקשה] והלא אית ליה נמי דפסחים מתנו בשפיכה דוקא אם כן אין זה זריקה: (וע"ע תוס' זבחים לז. ד"ה תרי תנאי וכו'):

הדרן עלך ערבי פסחים וסליקא לה מסכת פסחים

רשב"ם

חד תני אפיגול וחד תני אנותר. חד מפרש טעמא דמתניתין מ"ט פיגול מטמא את הידים וחד מפרש טעמא דמתניתין מאי טעמא נותר מטמא את הידים: **משום חשדי כהונה**. גזרו חכמים טומאה שלא יפגלוהו ברצון להפסיד את הבעלים ויאמרו שוגגין היינו ורבינו פירש עוד טעם אחר לפי ששלמים הם ואין לכהן בהן אלא חזה ושוק וישחטם במזיד לשם חטאת כדי לאוכלן כולן ולא נהירא דאין פיגול אלא בשוחט על מנת לאכול ממנו חוץ לזמנו והשוחט שלמים לשם חטאת אין כאן פיגול אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה: **משום עצלי כהונה**. שלא יתעצלו באכילה וה"ה לישראל: **חד אמר כזית**. מהן מטמא את הידים וחד אמר כביצה ובהא לחוד הוא דפליגי: **כאיסורו**. איסור אכילתו בכזית: **כטומאתו**. טומאת אוכלין בכביצה לטמא אחרים: **מתני'** ברכת הפסח וברכת הזבח מפרש בתוספתא (זבחים) איזה ברכת הפסח בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הפסח אי זו היא ברכת הזבח בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הזבח והאי זבח היינו חגיגת י"ד הבאה עם הפסח אי נמי נדרים ונדבות שהקריב ערב הפסח ואוכלן בלילי הפסח: פלוגתא דרבי ישמעאל ור' עקיבא מפרשינן טעמא בגמ': הכי גרסינן בירך על הזבח לא פטר את הפסח, בירך על הפסח פטר את הזבח דברי ר' ישמעאל: **גמ'** ה"ג כשת"ל לדברי ר"י זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה במס' זבחים בפ' בית שמאי (דף לז:) שמעינן ליה לר' ישמעאל דאמר דפסח בשפיכה ולא בזריקה דתניא ר' ישמעאל אומר מתוך שנאמר "אך בכור שור וגו' "למדנו לבכור שטעון מתן דמים ואימורין לגבי מזבח מעשר ופסח מנין תלמוד לומר "ודם זבחיך ישפך" דאלו לשאר קרבנות לא צריך דבכולהו כתיב זריקה והשתא דקאמר רבי ישמעאל דפסח בשפיכה ושמעינן ליה במתניתין דאמר דבברכת הפסח הוא נפטר מברכת הזבח, ואינו נפטר משל פסח בברכת הזבח, אמור מעתה הניתנין בזריקה כגון שאר זבחים שניתנו בשפיכה כפסח יצא כדתניא בהדיא בפרק בית שמאי (שם) מנין לניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא תלמוד לומר ודם זבחיך ישפך אבל הניתנין בשפיכה כגון פסח שנתנן בזריקה כשלמים וכל שאר זבחים לא יצא דומיא דברכת פסח והזבח דקאמר נמי ר' ישמעאל במתניתין כי האי גוונא: **ולדברי ר' עקיבא כו'**. כדאמרינן נמי במתני' גבי ברכת הפסח והזבח שאין זו פוטרת את זו ור"ע נמי סבר דפסח (נמי) בשפיכה דלא אשכחן תנא דאמר בזריקה אלא לר' יוסי הגלילי בפרק תמיד נשחט (לעיל סד:) דנפקא ליה מאת דמם תזרוק על המזבח דבכור את דמו לא נאמר אלא דמם לימד על בכור מעשר ופסח שטעונין זריקה והזריקה דפסח מתנה אחת היא כנגד היסוד ולא כזריקת שאר קרבנות שהן שתי מתנות שהן ארבע ומקראי מפיק להו במסכת זבחים בפרק איזהו מקומן (דף נז:) מדכתיב "סביב" בעולה "סביב" בחטאת "סביב" באשם דשלא כתובין הבאין כאחד אין מלמדין זריקה מרחוק ושתי מתנות שהן ארבע ופסח מתנה אחת מרחוק כדפרישית, שפיכה= מקרוב-עומד על היסוד ושופך שם, בכולהו קרבנות כתיב "זריקה" לבד מחטאת שמתנותיהן באצבע על הקרנות כדכתיבי קראי:

רבי

קטו א [מיי' פ"ח מהל' חמץ ומצה דין ז]:

ול"ג ולא שפיכה בכ"ל רש"א

רש"א

רבינו חננאל

הא דתנן מטמאין את הידים רב הונא ורב חסדא חד מתני טומאה אפגול וחד מתני אנותר חד מתני כזית כאיסורו וחד מתני כביצה כטומאתו: **ברך** ברכת הפסח פטר את של זבח וכו' תאנא איזו היא ברכת הזבח אומר אקב"ו לאכל הזבח וקי"ל הפסח דמו בשפיכה כדתנן כהן המקריב אצל המזבח זורקו זריקה אחת כנגד היסוד והזבח כגון השלמים וכיוצא בהן דמו בזריקה ואמרינן כשתמצא לומר לדברי רבי ישמעאל דאמר ברכת הפסח פוטרת של זבח ואינו צריך לברך על הזבח ברכה בפני עצמה אבל ברכת הזבח אינה פוטרת של פסח הרי זריקה בכלל שפיכה כלומר הטעון זריקה אם זרקהו בשפיכה יצא אבל אין שפיכה בכלל זריקה הטעון שפיכה ואם זרקהו לא יצא אלא מעון שפיכה לדברי רבי עקיבא דאמר לא זו פוטרת זו ולא זו פוטרת זו לא שפיכה בכלל זריקה ולא זריקה בכלל שפיכה:

סיכום:
לפי משנתנו פיגול ונותר מטמאים את הידים
(א) בענין הטעם שגזרו על כל א' אין מחלוקת (א' הסביר פיגול וא' הסביר נותר):
גזרו על פיגול - משום חשדי כהונה
גזרו על נותר - משום עצלי כהונה
(ב) בענין שיעור של הקרבן שמטמא את הידים יש מח' (ר' הונא ור' חסדא)
חד אומר - בכזית
חד אומר - בכביצה

נושא
1- אם ברכת זבח בכלל ברכת פסח
2- אם זריקה בכלל שפיכה

[לעיל מט.]
[ברכות מט:]
[זבחים לז.]

[שם]

לר' ישמעאל: שפיכה בכלל זריקה
"ודם זבחיך ישפך"
פסח = בשפיכה
זבח = בזריקה

[פסחים פ"י]